

Joža Mahnič

SLOVO OD KRANJA

Odrska podoba Janeza Mencingerja

ČAS IN KRAJ:

18. novembra 1882 po 18. uri zvečer, posebna soba Pri starem Majerju.

NASTOPAJO:

dr. Janez Mencinger, advokat in pisatelj,

dr. Karel Šavnik, lekarnar in župan,

prof. Ivan Frankè, akademski slikar,

prof. Davorin Karlin, klasični filolog,

dr. Ivan Tavčar, koncipient in pisatelj,

Peter Mayer, gostilničar,

Minka, Mayerjeva natararica,

drugi Mencingerjevi prijatelji.

(Okrog mize v posebni sobi sede dr. Šavnik, prof. Karlin, dr. Tavčar in še nekaj mož prijateljske družine. Minka stoji pripravljena pri vratih, Mayer zre skozi okno. Na mestni trg je že legla noč, narahlo naletava sneg.)

MAYER: Zgodaj se letos ponuja zima, upal sem, da bo sneg ostal na pobočjih Storžiča in Zápplate... *(Možem pri mizi:)* Vaša akademska četrt, jaz ji pravim lagodnost in zamujanje, se že izteka. Dr. Mencingerju ne zamerim, veliko dela ima in številno družino, profesor pa nima na skrbi drugega kakor slikanje in ribarjenje.

ŠAVNIK: Ko bi vsaj prinesel za današnjo slovesnost obljubljeni doktorjev portret! Njemu v čast smo se njegovi prijatelji zbrali, da se od njega dostojno poslovimo, preden nam ga žena odpelje v Krško. Frankè se bo gotovo spet po svoji navadi na kaj izgovarjal.

NATAKARICA: Nekoga slišim po stopnicah prihajati. *(Odpre vrata in se prikloni.)* Dober večer, gospod profesor! *(Vstopi slikar Frankè)*

ŠAVNIK: Za božjo voljo, si prišel sam? Kje pa je portet? Kako se bomo pred Janezom opravičili? Ali misliš, da bo zadostovalo, če mu bomo za odhodnjno postregli s tvojimi postrvmi?

FRANKÈ: Mencingerja sem na to nevšečnost že pripravil. Sem take sorte, da ne dajem iz rok za silo naslikanih portretov. Vsak izmed njih mora biti ne le tehnično dognan, temveč tudi kar najbolj psihološko ustrezen. Janez je zahajal na slikanje k meni v atelje, kadar mu je pač delo v pisarni dovoljevalo, sicer bi podoba na njegovem stanovanju lahko kateri od tekajočih otrok mimogrede prevrnil in poškodoval. Tako je doktor moje slikanje ves čas pozorno spremljal in dobro ve, da na portretu manjka le še nekaj dodatnih potez na obrazu, s katerim še nisem do kraja zadovoljen.

KARLIN: Dragi župan, bodimo mirni in srečni, da imamo v svoji sredi slikarja – dobrega portretista. Če sta mu uspela Bleiweis in Jurčič in toliko drugih, mu je gotovo tudi naš doktor. Prav živó ga že vidim pred sabo upodobljenega: visoko zravnane postave in močnih pleč, z bujno, vranje črno brado, utrinjajoči se v modrih iskricah in česano v dva pramena, z inteligentnim visokim čelom, rahlo orlovskim nosom in živimi, hkrati razmišljajočimi in hudomušnimi očmi ter širokokrajnim klobukom umetnika in modrijana, skratka, moža na višku telesnih in duhovnih moči.

(Trkanje na vrata. Vstopi dr. Mencinger. Otresa si sneg s klobuka in plašča. Vsi navzoči spoštljivo vstanejo od mize.)

ŠAVNIK: Pomenkovali smo se o portretu – prišel je njegov težko pričakovani izvirnik.

MENCINGER: Oprostite mi, prosim, zamudo. Tiha in mila Micica nam je nekaj zbolela, s skrbmi preobremenjeni ženi sem pomagal, da jo je pripravila do spanja. Milana in Janka, zmeraj kot srebro živa, sva komaj komaj ukrotila. Tone nama je še dovolj prizanašal, Leon je pa še, hvala Bogu, nebogljen dojenček. Dr. Tavčar, moj koncipient in krstni boter zadnjih treh, dobro pozna razmere pri nas.

TAVČAR: Po resnici in pravici ste jih označili, gospod šef. Čeprav imamo pisarno v prvem nadstropju Puppisove hiše, družina pa stanuje pod budnim očesom gospe Marije v drugem, pogostoma uspe kateremu od dečkov, da se naskrivaj pritiho-tapi v pisarno, skoraj redno pa slišimo naglo tekanje otroških nožic nad sabo.

MENCINGER: Spoštovani in dragi prijatelji, najprej vas prosim, da ta večer ne poteče preveč slovesno in zapeto, temveč karseda domače in sproščeno, zato čim manj govoranc in več pomenkov!

MAYER: Janez, dobro si povedal: da se bomo čimbolj iskreno in svobodno pogovarjali, potrebujemo na mizo zlahtne kapljice. Minka, prinesi nam iz kleti tistega z Meniškega, iz vinograda gospe Marije!

(Natakarica odide in se čez čas vrne s štefanom vina in kozarci na pladnju.)

KARLIN: Doktor, zanimajo nas nekatere reči iz tvojega zasebnega – ne intimnega – življenja. O njih si verjetno že kdaj kaj pripovedoval, a je ostalo le medlo v našem spominu. Mene kot jezikoslovca zanima dvojje: odkod v slovenskem Bohinju nemški priimek Mencinger in odkod v tvojem leposlovju in publicistiki takšno zanimanje in občutek za jezik?

MENCINGER: V Bohinju pa tudi v sosednjih vaseh onstran Črne prsti in pod Ratitovcem je kar precéj nemških priimkov. V naše kraje so jih prinesli kolonisti nemških fevdalcev, v Bohinj največ briksenski škofje, te priseljence so potrebovali predvsem za fužine. Na robu Münchna sta predmestji Ober- in Untermenzing, v mestu samem pa še danes živijo Menzingerji. V Bohinju je priimek dosti razširjen zlasti po Spodnji dolini.

Kar pa zadeva moje zanimanje za jezik, za izvor, pomen in oblike besed ter za pristno in jedrnato ljudsko izražanje, ga imam odtod, ker se čutim kmečkega sinú, zraslega z materinščino, in ker sem na Dunaju prvo leto študiral filologijo, poslušal klasična jezika, a tudi slavistiko pri Miklošiču . . . Da nam bo bolje tekla beseda, sezimo po domači kapljici! *(Sežejo po kozarcih in srebnajo.)*

FRANKE: Kaj pa tvoja rodbina in domačija na Brodu, mladost in študij na gimnaziji ter pozneje na Dunaju in literarno snovanje? Upam, da ne občutiš tega vprašanja kot nadlegovanje, odgovori karseda na kratko.

MENCINGER: Naša mati Mina je bila kmečka hči, oče Gregor kmet in kovač, v obrti se je spolnil na tujem, vseskozi smo bili naročeni na Novice in prebirali

Mohorjeve knjige. Otrok nas je bilo šest, torej prava, zdrava in krepka slovenska družina, vsi smo imeli lepa domača imena: Janez, Andrej, Gregor, Lenka, Špela in Mina. Od doma dodobra poznam kmečko življenje, njega naravne lepote in moralne vrednote, a tudi fizično garanje in gospodarsko pravna vprašanja.

V gimnazijo sem hodil vseh osem let v Ljubljani, stanoval sprva v internatu v Alojzijevišču, od pete dalje pa zasebno v Študentovski, da sem po svoje urejal čas za študij in se svobodneje odločil za poklic. Na Dunaju sem po dveh semestrih klasične filologije poslušal pravo in ga z rigorozni dokončal v Gradcu; na Dunaju sem se pridružil vajevcem, Jenku, Erjavcu, Zarniku in drugim, in začel sodelovati v Janežičevi reviji Slovenski glasnik; čeprav v mojih tedanjih povestih in novelah naletite tudi na romantične primesi, sem si vendar prizadeval za Levstikom ubirati pot realizma, prikazovati resnično življenje našega kmeta in meščana.

ŠAVNIK: In zdaj, dragi prijatelj, dovoli, da prevzamem besedo kot župan mesta Kranja jaz in da zato tudi spregovorim nekoliko govorniško slovesno. V Kranj si prišel iz Brezic, kjer si bil koncipient pri dr. Rázlagu, v našem mestu si proti koncu leta 1871 odprl svojo advokatsko pisarno, se oženil z Marijo Barbo, posestnikovo hčerjo iz Krškega, in tu ostal do zdaj, novembra 1882, torej krepko desetletje. Ker si po naravi trezen in umirjen ter nasprotnik političnih zdrah in bojov, se nisi nikdar dal kandidirati za deželnega ali državnega poslanca. Sodeloval si le, a tu zavzeto, v mali, krajevni politiki in kulturi: v občinskem odboru, v šolskem svetu in finančnem odseku, bil predsednik narodne čitalnice in nazadnje literarno-zabavnega kluba.

Ko si prišel v Kranj, sta bila tu že dva advokata in notar, in če si si hotel pridobiti in obdržati stranke, si moral pridno delati in ne dosti zaračunavati. Sčasoma so se te ljudje privadili in te imeli radi, tvoja pisarna je postala dobro vpeljana in utečena. Kot pravnik si veljal za odličnega strokovnjaka in obenem spoštovanja vrednega poštenjaka, pri delu si bil vselej preudaren, vesten in natančen. Posebno si bil naklonjen kmetom, sloju, iz katerega sam izhajaš, ki jih je bilo dostikrat treba zaščititi pred oderuški upniki. Na drugi strani pa si jih odvrčal od prirojene jim pravdarske strasti, kadar je šlo za tožbe v malenkostnih stvareh. Kmetom si za svoje storitve pogosto zaračunal smešno malo, reveže zagovarjal brezplačno. Kakor tvoj prednik v Kranju Prešeren si odklanjal obrambo krivičnih zadev, takšne stranke si napotil k drugim advokatom, ki se jim je hotelo predvsem denarja in bogatjenja.

Seveda si zavzeto spremljal gospodarske in pravne težave pri domačih v Bohinju, jim vsakokrat preudarno svetoval in jim sestavljal ustrezne vloge na urade. Lansko leto se je bistriškemu župniku Mesarju, znanemu organizatorju naprednega planšarstva in sirarstva, zrušil napol pozidan cerkveni stolp. Zaradi gradnje nove cerkve in nesreče z zvonikom je zašel v hudo gmotno stisko. Naprosil je tebe, da bi od faranov, ki so bili cerkvi kaj dolžni, poterjal dolgove. Jezni Bohinjci so te tedaj po krivici razglasili za – goljufa. Po naši sodbi pa si bil zmeraj, tudi v tem primeru, čist značaj in dosleden poštenjak.

Naj omenim še nekaj manj znanega, kar si mi, dragi prijatelj, nekoč zaupal: včasih ti je bilo žal, da nisi doštudiral filozofije in postal profesor. Na Dunaju, tako si dejal, si prestopil na jus zato, ker so slovenske profesorje tedanje oblasti rade pošiljale na Hrvaško, da niso mogli poučevati in vzgajati doma. Gospodu Tomu Zupanu, našemu prešernoslovcu in rodoljubu, si glede tega šaljivo izjavil:

»Vsak človek enkrat napravi budalost, tako sem jo tudi jaz... Zdaj moram ubogega kmeta dreti, namesto da bi mladim učenost vcepljal v glavo.«

Naj za zdaj sklenem: naš dr. Mencinger je mirno preudaren, možato odločen in dostojanstven, a obenem dobrosrčen in blag pa veder in šaljiv značaj, torej vseskozi ubrana osebnost, pri njem beseda in dejanje nista nikdar dvoje različnih, temveč ena sama usklajena stvar. Zato se mu v imenu vseh Kranjčanov iskreno in toplo zahvaljujem za vse, kar je storil za nas občane, kakor tudi za njegovo prijetno in dragoceno prijateljstvo v naši ožji družini. Bog mu daj še nadalje dobrega zdravja in krepkih moči, da bi še veliko postoril kot pravnik, pisatelj in javni delavec za naš narod!

FRANKÈ: Naš župan je v govoru pravkar omenil Mencingerjevo šaljivost, že na začetku pa naš literarno-zabavni klub. Takšnega smo pred leti imeli izobraženci že v Ljubljani, letošnjo zimo smo ga oživili tu v Kranju. V njegovem okviru smo brali izobraževalna in šaljiva predavanja, recitali priložnostne pesmi, pripravili odrske prizore, gojili družabno življenje, pili Mayerjevo pivo in vino z Meniškega. Nekateri od članov kluba so predavali kar po dvakrat, vsak s svojega strokovnega področja: dr. Šavnik npr. o vplivu vode in zraka na človeško zdravje in o sanjah, dr. Mencinger najprej o »zmotah, pomotah, napakah, pogreških in pozabah« in pozneje o »občnem državljskem zakoniku v sedmem zakramentu (ob ženitovanju klubovega uda)«, prof. Karlin o stari atiški komediji in nekaj o Aristófanu, gospod Pirc o geološki sliki gorenjske ravnine in o vesolju, jaz, Frankè, svetovni popotnik, pa o témah »Čemu sem potoval na Kitajsko?« in »Pogreb v Indijskem oceanu«.

MENCINGER: Moje prvo predavanje, ki ga je omenil prof. Frankè, ni bilo strokovno, temveč izrazito humoristično, v spominu bi ga vam rad osvežil z dvema odlomkoma. Kot napotek k umetnosti pitja – ars bibéndi so ji rekli Rimljani – sem v predavanju navedel tole: »Moder mož je rekel, da je Bog ustvaril vodo, človek vino, hudič pa žganje. Toda takrat, ko je Noe mastil prvo vino, je tudi hudič že imel svoje kremplje vmes, in je prilil trtnemu soku krvi od jagnjeta, leva in svinje. In od tedaj je človek krotek in vesel kakor jagnje od prve kupe, močan in srčen kakor lev od druge kupe, kakor svinja pa se v blatu valja, če pije preveč kup.«

Navedeni napotek in svarilo pivcem sem v predavanju nadaljeval s primeroma iz Vergilove Eneide in Svetega pisma ter z zgledom loškega kapucina: »Palinúr, Enejev krmar, je vso noč zvezde gledal, pil, da ni zadremal, in pijan s krme padel v morje, kjer še zdaj svojo žejo gasi... Holofêrnu vino ni dalo Judite, ampak vzelo glavo... Loški kapucin, ki je nekoč na Laškem vino *lacrime Christi (solze Kristove)* pil, je vzdihnil: O Gospod, zakaj se nisi tudi na Gorenjskem jokal?«

NATAKARICA (*se najprej obrne na Mayerja, ali se sme tudi ona oglasiti; ta jo najprej začudeno pogleda, zatem ji dovoli*): Oprostite, če se tudi jaz, neuka natakarica, oglašam med tako učenimi gospodi. Zdi se mi, da so gospod dr. Mencinger imeli še neko drugo zabavno predavanje, ki ga gospod profesor niso omenili. To je moralo biti kmalu po njihovem prihodu iz Brežic v Kranj. Tedaj so jih razdirali, da jih je bilo veselje poslušati o raznih živalih in zverinah. O medvedu so na primer, če se prav spominjam, povedali tole:

»Zverine imajo na vseh štirih nogah proste prste in na prstih namesto kurjih oces bolj ali manj hude kremplje. Mednje spada medved (*po latinsko ursus kosmatinus*). Živi najrajši v čebelnjakih, ker je velik prijatelj medu, tudi teletina in bravina mu dobro tekneti. Ker zna plesati, moremo soditi, da je jako vesela

zver. Zna pa tudi plezati in plavati in po štirih ali dveh nogah hoditi. Zimskih veselic nima rad, ker zimo prespi v brlogu. Ko se postara in mu lasje osive, se pa preseli k Severnemu morju, kjer ga poznajo kot belega medveda. Tam gori južina led in modroce ekspedicij na severni tečaj. In kakor je medved pametna zver, vendar ne more kaj zoper to, da ga ljudje za nos okoli vodijo.«

(Vedro razpoložena gospôda Minki zaploska.)

MENCINGER: Malo smo se nasmejali in razvedrili, zato predlagam, da se vrnemo k resnim témam. Gospod župan je dobrohotno in laskavo spregovoril o meni kot pravniku. Po resnici je tudi omenil, da so me pred kratkim lastni rojaki označili za lumpa. Razumljivo je, da sem v poklicu doživel poleg lepih tudi trpke skušnje. Na začetku pravniške poti sem sodil, da sta in da morata biti jus in etika eno in isto ter da za zavijanja in krivico na obravnava ne bi smelo biti prostora. Toda opazovanja in skušnje v poznejšem poklicu so mi vedno znova govorile drugače. Tako sem si v zasebni dnevnik zapisal tile dve misli: »Kdor hoče pravično živeti, mu ni treba jus študirati.« »Pravica je jasna sama na sebi, samó krivica potrebuje sofizmov in zagovornikov v svojo obrambo.«

Pri svojem delu pa nisem le pravnik, tudi sicer si prizadevam biti koristen javni delavec. Ko sta v Avstriji zaporedoma propadla dva absolutizma in se je uveljavila ustavnost, smo se v slovenski politiki družno in složno borili za narodne pravice. Toda po Tomanovi koristoljubni odločitvi 1867 za dualizem, za avstrijsko-madžarsko preureditev države, smo se staro- in mladoslovenci začeli razhajati. Tako smo leta 1872 mladi poskusili pri volitvah v Slovenski matici prevzeti starim vodstvo te tako pomembne kulturne ustanove, a nam še ni uspelo. Po svoji nazorski usmerjenosti se torej čutim mladoslovenca, se zavzemam za odločno in napredno politiko pa za estetiko in kritičnost v literaturi, obenem ostajam kristjan, kajti vera in nramnost sta pomembni vrednoti ljudstvu in meni.

Kar zadeva socialne sloje Slovenci nimamo svojega plemstva, naše meščanstvo je še precéj nemškutarško – Kranj je v tem pogledu redka izjema – edino kmečko ljudstvo je v celoti slovensko. Naš meščan kmeta pozna in prizna le toliko, kolikor z njim trži, sicer pa pred njim razkazuje svojo ošabnost. Kmet se čuti slovenskega nekako podzavestno, v njem bo treba narodno zavest z izobraževanjem še krepiti. Vsekakor pa je kmet naš temeljni sloj, tisto narodovo deblo, ki zmeraj nove mladike poganja. On pravi: Zemlja je božja in moja. Meni je sveta dediščina mojih prednikov. Kar imam, vse od nje dobivam. In če nimam nje, sem brez moči pod milim nebom. Trenutno ga tare iz raznih vzrokov, zaradi razdrobljenosti zemlje, vojská, draginje, dajatev in zadolževanja, huda revščina. V letu 1876 je bilo samo na Kranjskem zaradi neizterjanih davkov pod ceno prodanih 547 kmetij. Če ne bomo kmetu pomagali, se bo začel v množicah izseljevati.

Stremeti moramo po upravnopolitičnem združenju doslej ločenih slovenskih dežel, pri tem se moremo v primerjavi s sosedi Hrvati opirati predvsem na naravno, ne na zgodovinsko pravo. Prav tako moramo, kakor smo to delali že 1848. in po taborih, zmeraj bolj uveljavljati slovenski jezik v vseh vrstah šol in po uradih, posebno na sodiščih. Za naš jezik in kulturo moramo vztrajno pridobivati doslej odtujeno meščanstvo, za kmeta pa poskrbeti, da bo z izobraževanjem tudi trdnejši v gospodarstvu in bolje poučen v pravnih zadevah.

KARLIN: Dragi Janez, tvoji nazori o življenju in družbi se razodevajo tudi iz leposlovja, ki si ga ustvarjal kot visokošolec in koncipient in objavljaj v prvi polovici šestdesetih let. Med zastopniki kmečkega in meščanskega sloja so ti bolj

pri srcu kmečki ljudje, prikazuješ pa seveda tudi med meščani po značaju pozitivne ljudi. V povesti »Jerica« se zdravnik in učitelj ženita iz spekulativnih nagibov, zato se dekle odloči za kmečkega fanta. V meščanski noveli »Vetrogončič« nastopata kot značajsko nasprotje gizdalin, pohajač in nemškutar ter delavni in narodno zavedni advokat. Da je delo zate posebno tehtna vrednota, poudarjaš zlasti v povesti »Zlato pa sir«, v njej bohinske rojake svariš pred lagodnostjo, neizobraženostjo, vraževernostjo in pohlepom po bogastvu. V povesti »Skušnjave in skušnje« in v noveli »Bôre mladost« pa odklanjaš beganje po svetu, sentimentalno sanjarjenje, odljudno samotarstvo in črnogledi pesimizem ter se zavzemaš za notranji mir, veder pogled na svet in delo za skupnost. Dr. Tavčar, kaj pa vi kot pisatelj mislite o Mencingerjevem leposlovju?

TAVČAR: Ne spodobí se, da bi pisatelj sodil o pisatelju, posebno ne, če gre za njegovega predstojnika. Omenil bi le dvoje stvari: ker sem mlajši od dr. Mencingerja, so tudi moji prvi spisi izhajali pozneje, v sedemdesetih letih; in drugo, medtem ko gospod doktor gleda na življenje stvarno in piše realistično, sem sam v svojih zgodnjih novelah hudo romantičen, močno čustven, se gibljem v plemiškem okolju in v preteklih časih. Šele v zadnjih novelah, ki izhajajo pod skupnim naslovom »Med gorami«, me pritegujejo resnično življenje in pretresljive usode mojih rojakov, skromnih kmetičev z loških hribov. S temi mojimi stvarcami so ljudje, ki se razumejo na besedno umetnost, menda veliko bolj zadovoljni.

KARLIN: Ker se je gospod koncipient vljudno odrekel oceni Mencingerjevega literarnega dela, naj bo meni dovoljeno, da na kratko označim njegovo lansko leto izšlo povest »Mešana gospoda«, edino nastalo v pisateljevem kranjskem obdobju. Podnaslov »Obraz iz vsakdanjega življenja« priča, da je avtor hotel dati docela realistično delo. Dogaja se v teže ugotovljivem kraju, po imenu Vinovar bi utegnilo iti za Brežice. Če se motim, me, Janez, prosim, popravi! Vidno mesto v odnosih med njegovimi prebivalci zavzemajo seveda ljubezni in možitve ter z njimi povezana prizadevanja in spletkarjenja. Poleg tega Vinovarce označujejo še primitivizem, pridobitništvo in nemškutarjenje, nekateri od meščanov so v tem izjeme, izobraženi so in poštenjaki. V povesti se prepletata norčavi humor in družbena satira, vendar prevladuje prvi, kar zmanjšuje njeno literarno ceno. Smešna so že imena krajev in ljudi, pisatelj uporablja tudi besedne igre in rimane besede, npr. »za možitev bolj pripravljena kakor pripravna«, »ljubezen-bolezen«.

(*Tu župan pomigne Mayerju, ta nekaj šepne natakariči, ki odide.*)

MENCINGER: Prijatelj Davorin je po resnici povedal, da je »Mešana gospoda« moje edino literarno delo iz kranjskega desetletja, pa še temu je videti, da je nastalo v naglici in bi zahtevalo dodelave. Več in bolje v tem obdobju nisem mogel in utegnil ustvariti: moral sem se uveljaviti kot samostojni advokat in pripraviti dostojno gmotno osnovo družini, kar precéj časa mi je jemalo tudi sodelovanje v občinski upravi našega mesta, morda mi je v tem času nekoliko osirotela sama slovstvena žila.

ŠAVNIK: Nič ne maraj za to, živel si polno življenje, razdajal si se nam na vseh koncéh in vsi smo te imeli zelo radi. Ali te smem vprašati nekaj intimno osebnega: S kakšnimi občutki zapuščáš Kranj in odhajaš v Krško?

MENCINGER: Nič me ni sram, moža pri štiriinštiridesetih letih, odkrito priznati, da pogosto začutim v sebi domotožje in da me zmeraj bolj nekaj vleče v Bohinj. Kadar me pot zanese po klancu pod naše mesto, ponosno se dvigajoče na skalnatem grebenu med rekama, se mi korak sam od sebe ustavi na savskem

mostu, kjer ugotavljam, da se pač veliko vodé vali pod njim. Če pa stopim na most pred Bistrico, je tam Sava vendarle lepša, čeprav je majhna, pisane postrvi se spreletavajo pod valčki kristalno čiste vode in sončni žarki odsevajo od belega, obrušenega prodú v strugi. Kjer je pa Sava Bohinjka med skale stisnjena, je zelena in modra kakor jasno nebo na planinah in prozorna do globokega dna, medtem ko je Dolinka od množice apnenega mleka vedno belkasta.

Ali se spomniš, prijatelj župan, kolikokrat smo s katehetom Tomom Zupanom v troje šli iz mesta po gorenjski cesti na sprehod in se spotoma ustavljali, da smo lahko občudovali planine od Kočne in Storžiča prek Stola do samega v nebo kipečega Triglava? Ob takšnih prilikah sem pod kraljem naših gorá zmeraj zaslužil in začutil Bohinj ter se po krilih domišljije in hrepenenja spustil do domačije na Brodu. Po starih bohinjskih nazorih je moj brat višji od mene, čeprav je preprost kmet, jaz pa svoboden gospod. On trdno sedi na očetnem domu, jaz pa životarim v tujem kraju. On je, kakor pravimo Bohinjci, domščar, jaz bom v Krškem samo hišar. Njega se drži hišno ime Gregor in je glava vse rodbine, čeprav je mlajši od mene.

Tri leta mlajši od mene, kmetuje na posestvu, podedovanem po najinem prezgodaj umrlem očetu. Pametno gospodari s pomočjo ljube žene in najina mati péstujejo njegove zdrave in bistre otroke. Srečno in zadovoljno živi na Brodu in se malo briga za svet onstran bohinjskih gorá. Prišel je pač do Ljubljane, romal na Svete Višarje in na Sveto goro pri Gorici in povsod opazoval svet in ljudi. Kadar je krave prignal na domačo planino za Liscem, je stopil na bližnje Skrili, Črno prst, da pregleda tolminske grape, jasno furlansko ravan do Taljamenta in sinje morje z visokim oglejskim zvonikom. Ko je pa videl toliko sveta, mu je ostala domača dolina še zmeraj ljubša kakor Ljubljansko polje in domače jezero lepše kakor sinje morje in hvali Boga, da mu je naklonil dom v zavetnem, vsepovsod z visokimi gorámi ograjenem Bohinju, ki je bolj pester in bujno zelen kakor ves prostrani svet naokoli.

S kakšnimi občutki zapuščam Kranj, me sprašuješ, prijatelj Karel. Odtod vsaj Triglav še vidim, iz Krškega ga ne bom več. Sava bo sicer še vedno tekla mimo njega, a to ne bo več bistra gorenjska Sava, temveč široka in umazana dolinska reka. Žena Marija, doma iz Krškega, je na Meniškem podedovala svet, ki naj bi postal naš udobni in mirni tuskulum. Rad jo imam zaradi njene skrbnosti za družino in zaradi nje same, slediti ji moram na jug, toda srce ostaja povezano z mojimi gorámi.

KARLIN: Tvoje misli in občutki, ki si jih pravkar razpredal, me močno spominjajo na nekoga. Ali ni sorodnega domotožja po trdni opori, varnem zavetju in spokojni sreči rojstnega kraja in dóma v pretresljivem sonetu o Vrbi izpovedal že naš véliki Prešeren?

MAYER: Doktor, vam se ne spodobita žalost in potrtost, Kranjčani vas poznamo le vedre in nasmejane . . . Minka, postrezi gospodom z bohinjskimi postrvmi, ki jih je ujel na svoj trnek prof. Frankè, in z vinom z Meniškega, s katerim nas oskrbuje gospa Mencingerjeva!

ŠAVNIK: Vsi tu navzoči in odsotni Kranjčani ti iz srca želimo, da bi se tudi v Krškem dobro počutil, imel srečo z družino in uspehe z advokaturó in da bi nam tam kot življenjski mislec in narodni vzgojitelj napisal kaj posebno tehtnega in veljavnega. Ad multos annos, amice!

(Vsi slovesno vstanejo in priručno nazdravljajo.)